Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b3077908x

10
Thom. Camerarius M. D.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DISQUIRENS NUM
MANIA
SIT
APYRETOS.

HANC

ADSISTENTE DIVINA GRATIA,
CONSENTIENTE FACULTATE GRATIOSA,

PRÆSIDE

D. ALEXANDRO CAMERARIO,
THEOR. AC PRAX. PROF. PUBL. ORD.
FACULT. MED. h. t. DECANO,

PRO LICENTIA

SUPREMOS IN MEDICINA HONORES ATQUE PRIVILEGIA DOCTORALIA LEGITIME CAPESSENDI,

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI
SUBMITTIT

CHRISTIANUS EBERHARDUS ANDREÆ,
STUTGARDIANUS.

AD D. JULII. ANN. MDCCXXXIV. HOR. LOC. Q. CONSUET.

TUBINGÆ,
Typis JOSEPHI SIGMUNDI.

Σ. Θ.

POſtquam ab Academiis in Patriam reverſus ſum, Praxin clinicam, non ſine benedictione divina quidem, ſtatim exercere cœpi, nihilo ſecius tamen illico deprehendi, quam neceſſarium non minus ac proficuum, ſimul vero etiam jucundum ſit, a libris ad ægrotorum lectum, ſed & ab hoc ad libros iterum ordine reciproco ſe conferre, atque adeo, quod in collatione inſignium Doctoralium liber apertus ſignificat, ſub ipſo praxeos exercitio usque magis diſcere, atque eruditionem ſuam ſemper adhuc plus ultra provehere. Luculentum hujus rei teſtimonium præbuit mihi biga caſuum, a Dn. Præſide, ut reſolverem iſtos, benevole communicatorum, ſub quorum & ad eos pertinentium librorum evolutione, contra communiter receptam ſententiam, de *præſentia Febris in Mania* concepi quædam dubia, quæ animo penſitata eo penes me tandem invaluerunt, ut publico exponi poſſe cenſuerim, pro Diſputatione Inaugurali,

quam habere Statuta Facultatis jubent. Cum itaque maniam apyreton in diſputationem vocem, conſcius, univerſalia non niſi ex ſufficiente ſingularium collectione formari, ne præpoſtere quid ponam nimis generale, præmonendum & me præmuniendum duxi, manſurum me potius intra terminos caſuum meorum, aut illis adplicaturum, quæ de mania in genere ſolent dici. Sic enim cuicunque liberum manet, ſuas poſthac obſervationes ad examen ſimile revocare, ut vel tandem de theſi generali, vel caſibus exceptis, conſtet melius & plenius. Speciales autem illæ hiſtoriæ, cum quibus generale illud aſſertum, *Maniam eſſe delirium ſine febre furioſum*, conferre libuit, ſunt ſequentes:

Juvenis integræ hactenus ſanitatis & ſtrenuus ad labores lanio, qui nuper & vapularat & genio indulſerat, ſub finem autumni turbatus & rixoſus ab itinere domum redit, & intempeſtive ex ſomno excitatus ſedari nequit, ſed in iracunda omnium actionum vehementia potius increſcit adeo, ut abhinc maniacorum cenſui adſcribi omnino meruerit. Phænomena autem, quæ ad noſtrum ſcopum faciunt, tum ſuppeditavit ſequentia:

Præcipuum conſiſtit in motu morbi, quandoquidem delirium nunquam plene intermiſit, & habuit viciſſitudines dierum alternantium, *quibus notatum fuit toties, poſt meridiem aut circa veſperam exacerbari vim morbi, pergere ſub inquietudine continua per noctem in alterum uſque mane, abhinc iterum ordinarie infringi & admodum miteſcere, ut æger interdum ad ſtatum prope naturalem videretur accedere.*

Hunc motum per alternos dies affectus ſervavit ſatis diu & accurate, usque dum poſt diem quadrageſimum ſen-

ſim

ſim evanuerint paroxyſmi, redeunte ſimul ægro ad mentem ſaniorem & quietiorem. Interim ergo, idea delira nunquam plene deleta, qui tamen uno die placidus & ſic ſatis tractabilis erat, idem altero fiebat toto quaſi corpore longior & erectior, artubus tenſior, rigidior & fortior, calidior, vultu magis rubebat, dormire noctu non poterat, nec in lecto contineri, incedebat minax, ferox, inquietus, vehemens, rixoſus, garriendo, ridendo, canendo, orando, jurando, bibendo, vorando occupatiſſimus, modo ſe proripere ſtudebat, gladiis & cultris inſidiabatur, vitra morſu diffringebat, parentes inprimis infeſtabat, &c. objectum delirii habens venena, ſagas, ſpiritus. De cætero ſenſibus omnibus integer, nec præter phantaſma ſuum abſurdus, ſed omnium rite conſcius.

His reſpondit pulſus *ſemper quidem citatior, tum vero magnitudine & frequentia inſignis: Porro* urina, *nunquam quidem tincta, & ſemper absque ſedimento; in turbis tamen tenuitate ſua limpida accedens ad aquam potius, quam die quieto, quo plus minus citrina & tinctior ſæpe comparuit: Denique* ſanguis, *ſubinde miſſus, obſervabatur in ſuperficie mundus & pulcher, etiam poſt multas venæ ſectiones, cum grumus tandem parvulus nataret in ſero plurimo.*

Fœmina, aliquot liberorum mater, cui Pater olim raptu brevi phantaſtico turbatus, quæ & olim puerpera ſubito delirii impetu confuſa, ſed cito liberata fuerat, per graviditatem & in partu communiter ſurſum picrocholos, autumno circa diem decimum quartum a partu puellæ, lochiis rite purgari viſa, absque nota cauſa, nec prævüs horroribus aut aliis febrium phænomenis, ſed poſt longas vigilias, triſtitiam melancholicam, & frequentes illachrymationes, ſubito in turbas maniacas erumpens, hinc diu fuit inquieta, garrula,

iracunda, vehemens, refractaria, etiam malitioſa, torvi aſpectus, alvi fæcum incuria, infantis ſui negligens, magni roboris, excuſſo pudore ſe proripiens, & in adſtantes irrumpens, ut magna vi ab iis ægre coerceretur, pro ſana haberi volens, absque querelis, cum incertis errorum phantaſiæ objectis, ſalvis de cætero ſenſibus, omnia tamen in abſurdum ſuum delirium detorquens, primis diebus adhuc acute quædam ſubinde exprobrando immiſcens. Cætera, quæ huc ſpectare videntur, phænomena ſunt ſequentia:

Primo adfuerunt & hic notarique potuerunt exacerbationes & remiſſiones *quædam* periodicæ, *aſſerendo hoc de diebus prioribus, poſtmodum enim illæ fuerunt confuſæ, & quaſi oblitteratæ. Primus paroxyſmus inceperat poſt noctem inſomnem, & diem lachrymoſum circa veſperam, cum ſubita & magna turbatione, & vehementia delirii ex iracundia & anxietate ſuſpicaci mixti, duravit per diem alterum ſenſim remiſſior, declinavit per noctem quietam, ut a ſomno ſequeretur melior, cum mente tantum non ſana, niſi quod adhuc loquacitas nimia maneret ſuſpecta, ad uſque veſperam; Sed cum hac, poſt novam indignabundam & ſuſpicionibus plenam turbationem, noctu plenus iterum furor erupit, & modo longior non remiſit prius, quam die quinto, qui, ut & ſextus, placidiores. Novum inſultum tulit nox ſequens, quartumque rurſus nox poſt diem octavum, quem deliquii nomine adſtantes expreſſerant, quia frigidis & acutis naribus, non concuſſa tamen, ægra propendebat antrorſum. Obſcuræ hinc & confuſæ exacerbationes non ſatis diſtincte obſervabantur, nec intervalla lucidiuſcula ad certum ordinem aut tempus redigi poterant, eo magis, quia interim major usque increſcebat ſtultitia, & ferocia fere depoſita tandem delirium per hyemem degenerabat in ſtuporem.*

Secundo,

Secundo, urina *per primum quatriduum ſemper tincta, ſaturatæ rubedinis, &, quæ circa undecimum haberi potuit, multa priori ſimilis, tardè, nec niſi altero die tantillum pallide rubens demiſit ſedimentum. Poſt menſem adhuc non minus tincta, utut diu ſtaret, nec turbabatur, nec quidquam demittebat. Per menſem alterum tincturæ nondum expers, modo rubra, modo flave rubra, tandem communiter habuit ſedimentum largum, craſſum. Denique circa medium menſis tertii cæpit primum flaveſcere, citrina cum nube vergere ad colorem naturalem, ſub tendentia quoque naturæ a ſtatu ſtupido prius dicto ad mentem ſanam, ſed id ipſum rurſus cum profuſione lachrymarum quotidie larga.*

Tertio, ſanguis *ſub primum paroxyſmum a brachio dextro miſſus, altero die comparuit in forma caſeoli, alba cruſta tecti, utut nataret in ſero multo. Die octavo miſſus e ſiniſtro, qui diu radiatus ſaliit, in vaſculis duobus amplis exceptus, non aliam tamen exhibuit ſuperficiem, ſpumoſus deſuper, cruſta pallide flaveſcente ſpiſſa tenaci tectus, ægre bacillo dividendus, innatans iterum ſero multo flavo. Qui diu poſt e ſecta frontis vena ſaliit ſanguis, tenui filo, mundus plane cum ſuo non pauco ſero comparuit.*

Quarto, ante delirium doluerant, cum tumore, abſque rubore, mammæ, *inprimis dextra, utut nullos tum horrores, puerperis alias familiares, fuerit paſſa. Abhinc infans ſub delirio fuit ablactatus, mamma autem dextra, externe quidem non inflammata, ne minimum rubens, ſenſim & tandem valde intumeſcens, dum ægra delira vix præberet doloris indicium, poſt veſpertinas tamen refrigerationes & intermedios æſtus, menſe jam exacto, rupta plurimum* puris *bene cocti profudit, & diu ſtillavit.*

Pro febre jamnunc ex hiſce caſibus duobus eruenda, laborandum inprimis foret circa quæſtionem, quid ſit cum vel ſine febre eſſe, quis dicatur febricitare, vel non? Quandoquidem vero illud ipſum colligi debet ex præſentia vel abſentia phænomenorum illorum, quæ vel ipſa febrem conſtituunt, vel ita tamen conſequuntur, ut pro pathognomonicis vel propriis agnoſcantur communiter, hinc operæ pretium erit, ſignorum febrilium unum poſt alterum huc accerſere & adplicare.

Primus in hoc cenſu traditur *Calor*, quem abeſſe prorſus & omni tempore febris vix patitur. Hunc maniacis noſtris fuiſſe præternaturalem, quippe majorem juſto & intenſiorem, primum eſt quod hic prætendimus. Aderat enim non modo tactus teſtimonium, ſed & ſitis, vultus rubor, excandeſcentiæ reſpondebant multæ & magnæ, ut nec adſtantes latuerit, quibus omnem turbarum noviter invaleſcentium vehementiam ad incrementa caloris referre ſolenne fuerat. Non eſt neceſſe implicari hic controverſiis, quas olim ſcholis movit *Helmontius*, tam occaſione caloris in genere, quam in ſpecie intemperiei illius inæqualis, quam cerebrum æqualiter veſtis inſtar induiſſe Ipſum male habet, quia condigno etymo id exprimere ſcholæ non potuerint. Nec locus hic eſt diſquirendi, calor præter naturalis an ſit ſpecie novus, an nativus auctus, elementaris, cœleſtis, &c. qualibus prolixe occupatum legimus *Zacutum Luſitanum* paſſim in ſuis tomis. Illud potius hujus loci eſt, calorem, dum gradus habet, admittere magis & minus, item modos,

a ſicci

a ſicci & humidi conjunctione inprimis oriundos, & ſi quæ plures tactui percipiendæ ſunt modificationes. Sicuti ergo magis & minus non variat ſpeciem, ita apud maniacos, non minus quam vulgo febricitare dictos, differentia gradualis obſervatur, tum ratione individuorum, tum ratione temporum diverſorum. Calor etiam ipſe quidem plerumque ſiccior fuit, non tamen absque ſudore omni, quo fœmina maduit per principium, juvenis autem rarius, aliquando tamen.

Phænomenon alias perhibetur maniacorum, quod etiam nudi *frigoris* hyberni *patientes* ſint absque noxa, quin calida tum deprehendatur cutis eorundem. Equidem noſtri, calidis concluſi hypocauſtis, frigori ita non exponebantur; Interim pro valido caloris majoris teſtimonio paſſim id adducitur. Sic *Bellinus* cauſam illius tolerantiæ refert, tam ad vim liberi caloris acriorem per corpus diffuſam, quam ad vividiſſimas nervorum agitationes, quarum illa reſiſtat impreſſioni frigoris, hæc etiam impediat, ne nervi tremant ſpecie frigoris, quo ſuppreſſo, & ſenſus nullus ſit. *Helmontio* autem non ſufficit dixiſſe, maniacus non ſentit frigus, ſiquidem negatio ſcientiæ vel ſenſus nihil reale ponit, multoque minus calefacit, vel frigori vires adimit, proin Ipſe ſubſtituit radium mentis inſenſibilem diffuſum, qui corpus amentis, dum ab anima ſenſitiva non pro requiſito ſpeciei noſtræ gubernatur, velut ex commiſeratione, mortali frigoris importunitate eximat. Atat, an hæc vis conſervandi corpus ita menti competat, dubium eſt; quin potius omnem vim

ſuam per influxum nervoſum & arterioſum exercet, quem concitet neceſſe eſt, ubi vel calefacere, vel aliter moliri contra hoſtes quidquam voluerit.

Jungimus ergo calori requiſitum febris aliud, *Pulſum*, qui cum priore alias pari paſſu procedit, hic etiam una increſcit. Hujus frequentia & celeritas paſſim pathognomonicum febris ſignum agnoſcitur, laborum cordis certus nuntius. Placuit pulſum in hiſtoriis vocare *concitatum*, ad deſignandum, apud ægros iſtos ipſum ſæpe in magnitudine, in frequentia communiter, naturali fuiſſe majorem, cum calore & ſymptomatibus reliquis intendi & remitti ſolitum; dum interim hic tranſeant, quæ alias de diſcrimine frequentiæ & celeritatis, item de ſyſtole vel æquali aut velociore, quam ſit diaſtole, &c. diſputantur. Quodſi autem, uti calor, ita & pulſus maniacorum, & aliorum febricitantium, inter ſe comparari deberent, in genere per individua modo hunc, modo illum, majorem aut concitatiorem futurum veroſimile eſt, in ægris autem ſpecialiter dictis pulſum ſummo quidem febrium quarundam gradu minorem, aliarum vero pulſui vel æqualem, vel & majorem fuiſſe prætendimus.

Poſt calorem & pulſum in febribus adſpici ſolet *Urina*, quia ſæpe tingitur, & *rubrum*, hinc febrilem dictum, *colorem* induit. Quamvis autem quibusdam forte placuerit vetus illud dicterium *Quinti*, præceptoris *Galeni*, qualitates primas ad balneatores, & urinas ad pictores pertinere; Phænomena tamen hujus hic prætermitti vix ac ne vix quidem poterunt. *Bellinus* mox inſtantem maniam declarat urina

præ-

præruhra ſine ſedimento, cum contentis ſublime petentibus, ſeu nube levi. In caſibus præmiſſis urinæ proponuntur bene diverſæ, quarum tamen utraque ſuo modo argumentum præbet. Illa *fœminæ* nulli non adſpicienti febrilis utique fuiſſet viſa, & admirationem proin ſæpe movit, vulgari tertianariæ potuiſſe adeo eſſe ſimilem, quoad quidem haberi & obſervari potuit. Quæ tinctura eo notabilior, quo per plures ſeptimanas duravit, inſuper, tempore licet autumnali, non turbata tamen, non, vel tarde admodum, & paucum, depoſuit ſedimentum, (.quaſi exhiberetur conſpicienda in urinis tendentia ſurſum, quam natura in corpore affectat, vel deberet repræſentari crudus humorum ſtatus, & ineptitudo ad præcipitationem.) usque dum adpropinquans ſpes meliorum temporum ferret illud largius, & colorem ipſi vel tandem exueret.

Quod vero concernit urinam *Juvenis*, colore tandiu deſtitutam atque tenuem, illa quidem per totum morbum primo adſpectu febrilis nunquam fuit, in receſſu tamen habuit phænomenon, in ſequentibus expendendum, quod febrilem typum arguit. Deinde, urina ita cruda, & tincturæ febrilis plus minus expers, interdum obſervatur per alias quoque febres; Sicut id ipſum non modo clare probat ex *Eph. Nat. Cur.* Dec. II. Anni X.mi ſecunda ſtatim obſerv. *Krugii*, de non mutato pulſu & urina in febre intermittente tertiana, verum etiam inprimis in ipſa phrenitide urina talis triſte ſignum eſt, ubi famoſus ille raptus bilis ad caput occurrit, in Scholis quondam communiter prætenſus, ab *Hel-*

montio autem exagitatus, ex duplici inprimis capite, partim bili ſubſtituendo ſcoriam liquidam, partim hanc ducendo non ad caput, ſed ad ſedem febris, pro augmento hujus & delirii, ab acceſſu illius excrementi. Quicquid ſit, audiat ſanguit bilioſus, qui principio ſcatet inflammabili, corporis arcem petat, vel alibi ſordes adfigat ſuas, interim urina iſta decolor documento erit, tum principii illius bilioſi in ſecretoriis non æque dimiſſi, tum ſanguinis ab inferioribus magis averſi, quandoquidem tum temporis ipſæ pedum venæ, plerumque exiles & vix conſpicuæ, ſimul fidem ejus faciebant.

Febrium porro ſunt *Paroxyſmi*, termino ſtrictius ſumto, ubi quidem res procedit ordinate & exquiſite; Late enim ad omnem quoque exacerbationem quorumcunque fere malorum extenditur, quibus quid, & quantum, febrile ſubſit, vel ſecus, aliorſum ſpectat. Interim exacerbationibus per febres alternatim ſuccedunt, ſi non intermiſſiones plenariæ, remiſſiones tamen, non caloris ſolum, verum etiam reliquorum ſymptomatum. In dictis caſibus primi *motus fœminæ* videbantur ratione temporis quidem exquiſite *tertianarii*, ſequens poſtpoſuit in quartum, reliqui conceſſerunt intervalla ſenſim minus lucida, aut, ſi ordinatum quid ſubfuit, ab adſtantibus non ſatis adcurate fuit obſervatum. *Juvenis* autem *paroxyſmi* diu tam certi, tam manifeſti fuerunt, ut ne quidem ex adſtantibus plebejis ullum latuerint, *tertianis* prorſus *analogi*, quaſi ſanguis regulariter turgeret, iterumque ſubſideret, *diebus alternis*. Cui etiam urina reſpondit alternatim mutata, quan-

quantumvis a vulgari febris caractere aliena viſa, ut ſupra fuit monitum.

Welſchius in Dec. Cur. ex *Williſio* producit phænomenon circa urinas tertianarum, redarguens *Galenum*, quod urinam variam confuſe recenſuerit, nec bene diſtinxerit, cum tamen diebus febrilibus minus coloratæ, intermediis autem remiſſionum temporibus ſedimento bolari copioſo propemodum rufeſcant; Hoc in omnibus, tam continuis, quam quovis modo τριταιογενως intermittentibus ſemet obſervaſſe prætendens. Hanc mutationem omnino obſervavit urina, de qua hic agitur, ſi vel maxime non tinctura rufa, nec ſedimento bolari, certe tamen colore ſuo minus tenui, quem exhibebat die (ſit, ob dicta & dicenda venia verbo) απυρεξιασ, poſtmodum vero aſpectu ſuo tenui & aqueo, quem habebat die turbarum.

Autori laudato natura per otium a paroxyſmis dicitur expellere, quod ſupereſt a deflagratione partium ſulphurearum; proin illud coctionis cujuscunque, hoc cruditatis potioris ſignum fuerit, reſpondens tono viſcerum ſtrictiori, ſanguini averſo, ſordibus detentis. Poterit ad latus urinæ talis poni *Sanguis* pulcher & mundus, uti quidem hoc olim factum a Dn. Præſidis *B. Patre*, in Diſputatione de *colore ſanguinis e vena ſecta miſſi florido*. Unde & huc transferri poſſet, quomodo febrim non tollat, ſed modificet. Erit interim ſanguis talis vel cauſa, apta nata impetu fortius concepto mentis ſedem acriter percellere, vel ſignum, ſub inquietudine iſta vividius pelli urgerique, quod per vaſa circulatur, atque ita in qualitatibus ſuis exaltatur.

In differentiis morborum accidentalibus febris vulgo recenſetur inter morbos *acutos*, ita tamen, ut non æque ſit acuta in ſpeciebus ſuis omnibus, quippe ſimpliciter in quibusdam, quin & extreme talis, in aliis minus acuta & longius protenſa; Terminum enim vulgo ſortiuntur ſuum acuti diem quadrageſimum. Acutior utique phrenitis eſſe ſolet; Mania autem non niſi altero ſenſu modoque fuerit acuta. Longiores equidem interdum quoque dantur maniæ, in annos quæ perdurant; Sed dari etiam breviores, quid vetat? Manendo intra terminos noſtros, juvenis ſane circa quadrageſimum, criticorum febrilium ultimum, mutari notabiliter, paroxyſmos habere perobſcuros, & ſanæ menti proximus fieri cœpit. Nec inquieta & furioſa fœminæ vehementia multum ultra quadrageſimum ſe extendit, ſtupor enim triſtis & taciturnus per ſesquimenſem alterum prævaluit. Poſt diem vero vigeſimum tertium ſanatus jam dimitti poterat *Michelotti* maniacus *Comm. Litter. ad Rei Med. & Sci. Nat. Incr. Norib. inſt.* anni ſuperioris hebdomade quadrageſima prima recenſitus.

Ad maniæ brevitatem vel diuturnitatem illuſtrandam faciunt *raptus* extraordinarii, qui nonnunquam obveniunt, &, pro diverſitate temperamenti in quod cadunt, & cauſæ quæ movet, variant, exemplo atrabilarii, forſan a vino generoſo excentrici, nec ſe capientis amplius, cum turgentia undique calida & inquieta, quæ tamen vel in cancellos brevi ſponte redit, vel ope medica ſedari non difficulter poterit. Etiam adtendi debent *tempora* melancho-

licorum

licorum & maniacorum diverſa, quatenus nec omnes illi ſemper triſtes ſunt, nec hi ſemper furioſi, ſed velut hi poſteriores interdum quaſi apyrexiam habent aliquam, ſic & illi, dum in fermentum aguntur, excandeſcendo ad turbationem febrilem prætenſam propius accedunt.

Pro febre ſeorſim in hiſtoria fœminæ militat longus *mammæ tumor* & *abſceſſus* ejusdem tardus, qua quidem occaſione huc non inepte referetur *aphoriſmorum* biga, tam *40. Sect. V.* Quibus mulieribus in mammas ſanguis colligitur, maniam ſignificat. quam *47. Sect. II.* Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quam confecto. Prior ſpectat ad anorrhopiam ſanguinis in genere, quia non a lochiis ſuppreſſis, a quacunque demum cauſa concitatam; poſterior autem & iſtam mammæ ſuppurationem non ſine febre fuiſſe, &, utut præ delirio ab ægrota minus animadverſa fuerit, multum tamen in hoc caſu momenti habuiſſe, demonſtrat. Sive jam conſiderari velit tanquam productum aut reſiduum ſanguinis congeſti, aut lactis derelicti, ſive ut depoſitum aliquod febrile, ſicut abſeſſus alias referuntur ad criſes imperfectas per metaſtaſin factas. Interim pus hoc multum in profundo dum fieret, corpori febrem inferebat, quæ perfrigerationibus & æſtuationibus quoque tum ſe prodidit, ſive quod excitari febrem opus ſit, ad id, ut coctionem natura præſtare poſſit, ſive quod diffuſæ in ſanguinem particulæ purulentæ mixtionem ejus turbaverint. Exemplum autem infixæ ſpinæ, febrem cientis, an huc quadrat? quoniam archeus averſus, & circa phantaſma ſuum occupatus, vix ſatis eam perſenſiſſe videtur.

Illu-

Illuſtrari theſes noſtræ poterunt per analogiam morborum aliorum, pariter ſine febre eſſe dictorum; Nec non per analogiam cauſarum aliarum febris & delirii. Communis eſt de *Aſthmate* opinio, quod ſit expers febris. Atat hæc ſententia jam olim ſuſpecta fuit *C. Piſoni*, unde modos caloris, conditionem pulſus, ipſas etiam urinas febrilibus longe diſſimiles, cum febre tamen conciliat, generalius tandem hoc ſubjungens: *Non poſſum non ſæpe mirari eos, qui, niſi vehementes & ardentes admodum, febres nunquam agnoſcunt; quaſi vero in febrium, ut in morborum reliquorum, genere differentia penes magnitudinem, & vulgata illa magis & minus, non reperiantur.*

Porro, a *Vino* & ab *Ira* corpus utique ſolet plus juſto incaleſcere, & pulſus utrinque citatior fieri. Conferri poſſet id prolixius cum phænomenis maniæ & febris. Paucis autem: An ebrios, & iratos, febricitare dicemus? Ira furor brevis audit; Audiat per nos etiam febris brevis. Placuit hoc ad minimum *Scriptori* eleganti, qui characteres paſſionum nobis dedit, cui *la colere* (.ſcripſit enim ut omnes norunt gallice.) *eſt une ſorte de fievre, & la fievre eſt comme une colere de la faculte vitale irritée.* Cujus & illam theſin obiter addere liceat: *Ainſi fievre pour les facheux accidens une maladie, pour les deſſeins de la nature un remede.* Quod prolixius diducere jam non vacat, utut late admodum pateat, & ad plura tam corporis quam animi pathemata adplicari poſſit, prouti vel ex ſola patet *Imperatoris Antonini* non febrientis cognitione, quam in tabula operibus Galeni præfixa ſupremo ſtare loco voluerunt *Iuntæ* veneti, *Galenus* autem

autem l. d. *Præcogn. ad Poſth.* c. 11. & ex ipſo *Zacut. Luſ. Med. Princ. Hiſt.* L. II. prolixe recenſuit; Atque *Vena in cubito pulſante*, quam *Hippocrates Epid.* L. II. S. V. & *Fr. Valleſius* comm. ad h. l. ac noſter quondam *L. Fuchſius* Inſtit. L. III. S. I. C. X. *maniæ & iracundiæ ſignum* declararunt.

Ex his præmiſſis concludi poſſe videtur ad febris præſentiam in utraque maniæ hiſtoria. Hæc ſigna maniam noſtram vix ἀπυρετον eſſe ſinunt. Nihilo minus ſub deductione iſtorum ſubinde videbatur obſtare unum & alterum, quibus pro poſſe reſolutis evadet, uti ſpes eſt, theſis & clarior & certior. *Contra febrem* ergo, & pro abſentia ejusdem, militant ſequentia:

Primo, febris in genere quidem *intemperies totius calida* dici ſolet; Sed hæc definitio nondum eſt completa, quia paſſim, inprimis apud *Jonſtonum*, additur, quod & *actiones naturales*, majori vel minori ſymptomatum congerie, *lædat*. Atqui febricitantes in lectum dejiciuntur, appetitu privantur, ægrimoniis & doloribus variis vexantur, dum maniaci in lecto teneri non poſſunt, vorant, rixas potius quam querelas movent. Tranſeat hic, quod moveri poſſet, an calor ut morbus lædat actiones, an ipſe ſit ſymptoma qualitatis mutatæ, ut effectus a cauſa pendens ſua? Illud potius quæritur, ſed non admittitur: An mania & febris ſint incompatibiles, quæ ſimul ſtare nequeant? quoniam illa corpus erigat, hæc dejiciat, appetitum communiter hæc imminuat aut aboleat, illa conſervet, vel interdum augere videatur. Sunt, qui non modo per *morborum principia* quandoque revera febricitant, & ſe febrire tamen neſciunt, aut non curant, qualis ille apud *Ballonium*

ado-

adoleſcens capite dolens, absque ulla intermiſſione officii, ſui negligens, modo ruri, modo in urbe fuit, & jam dum tamen *febre* detentus dicitur *typhode*, in phrenitidem obſcuram abitura. Sed dantur etiam in *ſtatu febrium*, qui vi caloris abrepti ſurgunt, edunt, pro ſanis haberi volunt, robur inſolitum oſtendunt, ſcilicet varie deliri, quales prius absque metu deliquii vertiginoſi ne quidem in lecto ſe potuiſſent erigere. Unde ſi calori maniaco etiam effectus, id eſt, actiones læſæ, attribui debere urgeantur, hunc ipſum titulum ſuſtinere poterunt actiones animales, ipſius vi turbatæ & depravatæ, quin &, ſi placet, ex vitalibus quædam auctæ.

Secundo, mania febre ſymptomatica caret apud *Jonſtonum*, & ſic a phrenitide diſtinguitur, quia *putredo abeſt*. Qui ex Recentioribus putredini fermentationem, aut mixturæ turbationem, ſubſtituunt, ſine his maniam eſſe dicent. *Helmontius*, putredinis ſcholarum ex profeſſo impugnator, maniam ſordibus febrilibus carere, & in hoc a delirio, ſcilicet febrili, differre dicit, quo ſpectant loquendi formulæ Ipſi uſitatæ, ſuſcitari absque ſpurcitiis, absque excrementorum infamia, absque materiali errore in hypochondrio; Ex quo capite maniacos etiam, præ deliris, actorum plerumque memores, longis aut ſtatis periodorum recidivis obnoxios notat, cum traduce in poſterum.

Prius argumentum fuerat *a poſteriori*, ab abſentia phænomenorum febrilium ad abſentiam quoque febris directum. Hoc alterum jam *cauſale* eſt, negata cauſa prætendens effectum tollere. Hinc diſpar eſt ratio. Abſentia phænomenorum, tanquam notius,

aſſumi

aſſumi poteſt; Eſt enim prætenſa pars hiſtoriæ. Sed cum cauſa non ita comparatum eſt; Niſi enim ipſa probetur, erit elenchus petitionis principii, dum effectus controverſus probari vult per cauſam æque controverſam, & in dubium revocandam.

Si diceretur abeſſe inflammatio, excluderetur phrenitis, ſed non omnis febris. Signa autem, quæ in ſcholis probant febrem eſſe putridam, in genere dicuntur invaſio horrida, calor in augmento mordax, urina cruda vel obſcure cocta, pulſus ſyſtoles velocioris, quam diaſtole, ſudor, &c. Sordes item, vel turbulentiæ fermentales *Helmontii*, in ſanguine per venæſectionem emiſſo conſpicuæ, veteribus erant ſigna putredinis. Horum quædam fuerunt jam prius examinata, quædam videntur in hiſtoriis omnino adfuiſſe noſtris; provocare enim licet ad urinam & ſanguinem fœminæ, ad utriusque ægri motus periodicos.

Gratis igitur deeſſe dicuntur ſordes, aut humores, qui deberent putreſcere, & ſordes ita ſuppeditare; Adeoque ſecus omnino ſe res habere videtur. Etenim non modo *Sydenham* duas maniæ ſpecies conſtituit, & de altera earundem conceptis verbis dicit, quod producatur a *ſanguinis* debilitate, *vappiditate* ac *fermentatione* diutina; verum etiam hoc ipſum prædicatum, ſcil. habere ſordes, putreſcere vel fermenteſcere, communiter *de bile* dicitur & *melancholia*, eorumque motu diebus vel paribus vel imparibus, tertio vel quarto, fieri ſolito. Atat, quid turbat mixtionem, quam cum acido ſulphur? Hæc autem apud ægros iſtos arguunt juventus, tinctura hæreditaria, autumnus, picrocholia, &c. Sive jam

 a ſan-

a ſanguine talibus inquinato animam confundi maniace, ſive per ideam ubicunque hærentem violenter agi ſanguinem innocentem placeat, aut, ſive archeus, vel ſpiritus, turbent humores, ſive ab horum dyscraſia adficiantur ſpiritus. Priori caſu ſanguis inſtar fomitis ſe habere videtur, qui facilis ignem excipit; In altero cauſa putredinis ſic præſto foret, univerſalis, bilis, ad diverſos affectus varie determinanda. Claudant agmen *periodi*, quibus *Helmontius* & *Bellinus* moventur, ad focum in viſceribus imi ventris fundandum, quicunque demum ibi fomes concipiatur, & modus quicunque, pro deducendo per nervos, aut per ſanguinem, aut ad corpus, aut ad caput, occaſionali febrium aut deliriorum principio. Ipſa, quæ cum inflammatione membranarum cerebri eſt, phrenitis, aut quæ cum inflammatione viſcerum inferiorum eſt, paraphrenitis, motus alternis diebus habere agnoſcitur.

*Hippocrates Epidem.*L. VI.S. VIII. ubi melancholicos plerumque fieri notat epilepticos, horum quidvis præcipue fieri addit, ubi in alterutrum infirmitas inclinaverit; Siquidem *in corpus*, epilepticos; Sin autem in *mentem*, melancholicos. Vapulat quidem eapropter *Helmontio*, qui quærit, ſi atra bilis in corpus, aut animam, tranſcendens faciat caducum aut amentiam, *quorſum ergo pergat*, *ut generet quartanam?* Unde non ſola ſede, ſed & materia, & efficiente, affectus illos differre prætendit. Hanc litem modo non faciemus noſtram, uti nec eam, an *το* converti ad animam, vel corpus, explicari debeat cum *Galeno* per *το* alterare temperamentum, vel obſtruere meatus cerebri; aut cum *Bellino* per converti ad caput, vel ſubjectum

jectum corpus. Quid ſi quis tamen iræ ſagittatoris helmontiani ad occaſionem unius adverſi potentiam daret liberam, aut mixtam, feriendi duos tresve ſcopos? Pro mania, interiora cerebri, ubi mens imaginationi vacat; Pro epilepſia, membranas ejus; Pro febre, cor & viſcera? Et experientiæ conformiter urgeret, tam collimari poſſe ad plures, vel ſimul vel ſucceſſive, feriendos, quam actiones rationales, animales & vitales, tam ſeparatim, quam junctim, lædi poſſunt & ſolent. Certe tumultus ipſi, per febres aut in febribus concitati, deſævire ſolent modo magis in humorum maſſa, modo magis in ſyſtemate nervoſo.

Porro non omnis febris vulgo deducitur a putredine. Non modo dudum id notavit *Borellus Libr. d. Mot. Anim. P. II.* cap. ult. Verum etiam proſtant paſſim *febres non putridæ* dictæ, easque inter etiam *Synochus plurium dierum*, ubi absque putredine humorum accuſatur calor in ſpiritibus accenſus, fere uti, pro maniæ cauſa, ſunt qui ſpiritus igneos & fervidos (mirum tamen absque febri, absque intemperie calida.) prætendunt. *Helmontius* quidem ideas inſanas, ſigillares illas notas, quæ violenter abducunt animam ſenſitivam extra orbitam, docet imprimi vel ſordibus, vel alimento aut parti ſolidæ noſtri conſtitutivæ, illam impreſſionem febri, has maniæ attribuere viſus. Verum enim vero ſi hoc nomen ſordium recuſet, neceſſe eſt agnoſcat aliud æquivalens, venenum, toxicon aliquod ipſi dictum alibi, quod conſimiles habeat cum ſordibus febrilibus facultates dotales, quæ intellectionem, invitis nobis, ſeducant in ſui obſequia, exemplo ſolani & morſus rabidi. In genere igitur, ſi anima vel archeus, ut

ita moveat vel incandeſcat, cauſam habet occaſionalem, vocetur fermentum, venenum, aut prout lubet, occulta qualitate agens, quomodo febris & ejus cauſa abeſſe dici poteſt? Si enim exagitatio cordis & ſanguinis concitatior febris non eſt, quid ergo vel tandem erit?

Tertio, febris perhibetur *maniæ remedium*; una ergo alteram videtur tollere, ut non poſſint ſimul conſiſtere. In *Epidemiis Hippocratis Alcippus*, hæmorrhoides habens, curari prohibebatur; curatus inſanivit; febre acuta ſuperveniente ceſſavit. Commentator *Valleſius*: Mihi etiam, ſcribit, febris ardentiſſima, cum annum ætatis vigeſimum octavum agerem, paſſiones melancholicas ſuſtulit; craſſis, ut putat, excrementis ſimul, cum materia propria morbi acuti, in hujus judicatione radicitus evacuatis. Succedens maniæ febris tertiana, vel quartana, ſalutaris dicitur a *Bellino*, quia ſanguis in illa fermenteſcit, quod ad maniæ ſolutionem ſit optimum, vel in hac ita craſſescit, ut obſtruere poſſit, quod ſimiliter bonum.

Non opus eſt, ut colligantur huc exempla *febris medicæ*. Unum memorabile fuit quondam in urbe, fœminæ ſcilicet, de qua fide mihi digna conſtat, ipſam olim per graviditatis tempus melancholicam, nec quidquam in aut a partu mutatam, ad breve tempus reſipuiſſe, cum ſuperveniret, & quandiu durabat, febris puerperalis, infantem agnoviſſe & deamaſſe, prius facta deprecatam; Sed cantilenam, extincta febre, priſtinam deliram rediiſſe, imo convulſivos motus ſucceſſiſſe. E tantis tamen malis tum eluctata diu ſupervixit ſana.

His ita ſe habentibus nec nos modo refragabimur,

mur, eventum in utraque hiſtoria, præ maniacorum aliorum fatis, forſitan vel ex hoc capite fuiſſe feliciorem, quia ſine febre prorſus & in totum fuiſſe dici non poſſunt. Interim febrem dictam medicam eſſe, miſceri, complicari poſſe cum alio morbo, ut eum non ſtatim tollat, documentum utrinque præbere poſſunt *Spaſmi*, ad quos conſimilem alias rationem habet, vi aphoriſm. *26. Sect. II.* & *57. Sect. IV.* cum tamen ſæpe diu & graviter phænomena per febres ſpasmodica prævaleant.

Quarto, qualis igitur vel quænam *febris* eſt in mania? *Nulla ſpecies* videtur huc quadrare. De hoc jam videndum. Communiter quidem utique delirium febrile, clare tale & manifeſtum, illud eſt, quod febri priori, per horas aut dies jam accenſæ, & in vigore ſummo conſtitutæ, demum ſupervenit, ſcilicet in ſtatu paroxysmi tertianarii, in ſtatu phrenitidis, ſeu febris acutæ, cui furor phreneticus accedit. Ita maniæ noſtræ cum febre fuiſſe non videntur. Alias phrenitis perhibetur interdum poſt ſe relinquere maniam; Sed nec hoc proprie hujus loci eſt. Uti nec illud, maniæ ſine febri exiſtenti quacunque de cauſa ſupervenire febrem, ſed ita, ut tollat; Nam prius manſiſſe viſa fuit. Itaque ſi cui perſuaſum fuerit, febrem adfuiſſe, poterit primo cum *Albino diſtributive* pronunciare: Maniam modo eſſe ſine febre, modo cum febre. Poſſe ſanguinem in motum concitatiorem impelli, ſine mixturæ turbatione; Poſſe itidem mixturam turbari, & enormiter moveri; Aut maniam ratione propriæ eſſentiæ febre carere, licet nihil impediat, quin febris cum mania complicari poſſit. Huc, ſi placuerit, referatur febris, quam intimus

timus mammæ abſceſſus importavit, ſive ſymptomatica velit dici, ſive juncta per accidens.

Deinde, cum dictis & dicendis conciliari etiam poterit, ſi quis cum *Ballonio* in hyperemeto venarum capitis, quem cephalææ & maniæ tribuit; *febrem* agnoſcat *fallacem*, minus apparentem, febrem *capitalem*, uti doctrinæ gratia dici poſſe prætendit, eaque occaſione quærit: An ſatius ſit, in unam tantum partem tempeſtatis febrilis vim redundare, an in totum corpus? ad vulgi quidem aſſertum provocans, ſe febrem tunc habere in capite.

Denique, ſi quis cum *Mortono* dixerit, maniæ febrem ſubeſſe poſſe *proteiformem*, ſive hanc ampliando transtulerit a fluxibus, doloribus & ſpasmis, ad delirium maniacum, quod quidem ab Ipſo non factum, illud tamen nec contra mentem Illius, nec contra veritatem faciet; *Multa enim arte*, laud. Autor inquit, *febres aliquando genium diſſimulant ſuum, quas tamen ex periodica ſymptomatum vehementium exacerbatione & remiſſione inprimis ſolemus eruere, dum præ illis communi modo clarior emicare febris non poteſt.* Qua occaſione ſi quæratur: Quid igitur tenendum de *antidoto mortoniano* in curatione maniæ? Reſpondetur absque tergiverſatione, illud in uſum fuiſſe vocatum, utrinque cum talibus, quæ diverſa circumſtantiarum conditio poſtulare videbatur, plurimum tamen impedimenti ſtetiſſe ex parte ægrotorum, tum in genere ad medicamenta difficillimorum, tum requiſitam quantitatem non admittentium.

Hic vero ſubſiſtamus, agentes Deo gratias, & perpetim ſupplicantes pro *mente ſana in corpore ſano!*

FINIS.